

УДК 339.924:330.544.2:004.738.5(045)

ПАСІЧНИК О.С.,
старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету
ЗАХАРЧУК В.І.,
студентка 4 курсу
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ЕКОНОМІКА СПІЛЬНОЇ УЧАСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ СПІЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ

***Анотація.** В статті проаналізовано сутність економіки спільної участі як нової моделі соціально-економічних відносин, що ґрунтується на спільному користуванні та доступі до ресурсів, товарів, послуг. Досліджено сучасні прояви економіки спільної участі у світовому масштабі та в Україні. На основі емпіричних даних виокремлено певні позитивні та негативні тенденції шерингової економіки.*

***Ключові слова:** спільне споживання, економіка спільної участі, економіка спільного користування, шерингова економіка, Інтернет-платформи.*

Пасичник О.С., старший преподаватель кафедры международных экономических отношений и бизнеса Учебно-научного института международных отношений Национального авиационного университета
Захарчук В.И., студентка 4 курса Учебно-научного института международных отношений Национального авиационного университета

ЕКОНОМІКА ОБЩЕГО УЧАСТИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ НОВОЙ МОДЕЛИ СОВМЕСТНОГО ПОТРЕБЛЕНИЯ

***Аннотация.** В статье проанализированы сущность экономики общего участия как новой модели социально-экономических отношений, основанной на совместном использовании и доступе к ресурсам, товарам, услугам. Исследованы современные проявления экономики совместного участия в мировом масштабе и в Украине. На основе эмпирических данных выделены определенные положительные и отрицательные тенденции шеринговой экономики.*

***Ключевые слова:** совместное потребление, экономика общего участия, экономика совместного пользования, шерингова економіка, Інтернет-платформи.*

Pasichnyk O.S., senior lecturer of International economic relations and business department, Educational-research Institute of international relations of the National Aviation University
Zakharchuk V.I., 4th-year student, Educational-research institute of international relations of the National Aviation University

THE SHARING ECONOMY AND ITS IMPACT ON THE FORMATION OF THE NEW COLLABORATIVE CONSUMPTION MODEL

***Annotation.** The article analyzes the essence of the economy of joint participation as a new model of socio-economic relations that based on sharing and access to resources, goods and services. The modern forms of a sharing economy on a global scale and in Ukraine are researched. Based on empirical data, certain positive and negative trends of the sharing economy are singled out.*

***Key words:** collaborative consumption, economy of joint participation, sharing economy, Internet platforms.*

Актуальність проблеми. В умовах постійної трансформації та розвитку економіки світ все більше зацікавлений у пошуках нових шляхів отримання доходу. Одним з таких методів є економіка спільної участі (англ. sharing economy від англ. to share – розділяти, обмінюватися, ділитися тощо), обсяги якої зростають щорічно. Це явище допомагає уникати надмірного використання товарів, а також сприяти капіталізації вільних ресурсів. Економіка спільної участі дозволяє економічним агентам взаємодіяти один з одним та розподіляти товари або послуги без посередників. Це явище є своєрідним каталізатором, який сприяє інтеграції бізнесу в глобальний майданчик, де люди не розподіляють знання і навички, а діляться ними. В результаті цього споживач автоматично трансформується в підприємця. Таким чином, світ відходить від моделі, яка базується на володінні власністю, та наближається до такої, яка ґрунтується на доступі до майна.

Аналіз досліджень та публікацій. Розвиток явища економіки спільної участі привертає увагу багатьох дослідників. Серед вітчизняних науковців дану проблематику розглядають В. В. Швед [2], аналізу моделі економіки спільної участі та її передумов присвячена праця Н. В. Роциної та Л. С. Борданової [1]. Проте, це

явище найбільше відображене у роботах зарубіжних дослідників, зокрема Р. Ботсман та Р. Роджерс [3], К. Лаурелля та К. Сандстрема [8], К. Френкена та Дж. Шор [6], Т. Слея [17] та ін.

Метою статті є дослідження концепцій сучасної шерингової економіки та, на основі емпіричного аналізу, розглянути її вплив на формування нової моделі спільного споживання.

Виклад основного матеріалу. Явище економіки спільної участі або *sharing economy* швидко набирає популярності, хоча існувало завжди. Воно проявлялося у проханні позичити автомобіль у знайомих, переночувати у родичів з іншого міста безкоштовно або за символічну плату, допомоги у господарстві тощо. У Оксфордському словнику тлумачення «економіки спільної участі» з'явилося лише у 2015р. Цей термін пояснюється наступним чином: «економічна система, в рамках якої всі активи або послуги розподіляються між приватними особами безкоштовно або за певну плату, зазвичай за допомогою Інтернету» [4]. Тому, необхідними умовами для існування економіки спільної участі є суспільство, технології та онлайн-платформи. Дослідники К. Лаурелль та К. Сандстром вважають, що спільне споживання є нерозривно пов'язане з економікою спільної участі, оскільки ці явища відбуваються в організованих мережах або системах, а їхні учасники проводять різні заходи з кредитування, оренди, торгівлі, обміну товарами або послугами тощо [8]. Професори К. Френкен та Дж. Шор визначають економіку спільної участі як надання одним споживачем іншому у тимчасове користування неповністю використані фізичні активи, можливо, за гроші. Тобто економіка спільної участі, згідно їх досліджень, має включати в себе три основних елементи: взаємодія споживача зі споживачем, тимчасовий доступ та фізичний актив. Товари, які можуть бути використані в економіці спільної участі – такі, що мають надлишковий потенціал і у подальшому дозволяють власнику позичити або продавати свій товар іншим споживачам. Надлишковий потенціал товару з'являється, коли власник не використовує його на постійній основі [6]. Український дослідник В. Швед визначає економіку спільної участі як інформаційно-економічну модель, що спрямована на трансформаційний характер капіталу з пасиву в актив за рахунок використання механізмів співвласності, оренди та лізингу [2].

На нашу думку, економіка спільної участі – це можливість для власників капіталізувати своє майно, яке вони не використовують, а для споживачів взяти таке майно в оренду, а не купувати його. Феномен такого виду користування полягає у тому, що споживачі все менше стають залежними від індивідуальної приватної власності. Замість цього вони мають легкий доступ до майна, яке належить іншим особам та у більшості випадків користування таким майном є дешевшим за його придбання. Як наслідок, споживачі не лише заощаджують власні кошти, але й сприяють зменшенню матеріального попиту, що може сприяти потенційному переходу до економіки сталого розвитку. Також подібний сценарій не лише максимізує віддачу вкладених інвестицій у товар, який буде використано, але й створить новий потік доходів у вигляді орендної плати власнику товару. Економіка спільної участі поділяється на певні види, такі як кооперативна економіка, економіка «за вимогою», фріланс економіка тощо (див. табл. 1) [5].

Таблиця 1

Види економіки спільної участі

Вид	Характеристика
Власне економіка спільної участі	Зосередження на обміні невикористаними активами, монетизованими чи ні, для підвищення ефективності та стабільності
Кооперативна економіка	Зосередження на спільних формах споживання, виробництва, фінансів та навчання («кооперативне споживання» найближче до вихідного визначення економіки спільної участі)
Економіка «за вимогою»	Орієнтування на «попит» (тобто, термінове та доступне) надання товарів та послуг
Проектна економіка	Зосередження уваги на участі робочої сили та отримання доходу через окремі проекти або завдання, для яких було найнято працівника
Фріланс економіка	Зосередження уваги на робочій силі та отримання прибутку від фрілансерів (позаштатні зобов'язання часто є більш довгими та / або глибшими, ніж у проектній економіці)
Рівноправна економіка	Зосередження на рівноцінних мережах (P2P) у створенні продуктів, наданні послуг, фінансуванні тощо.
Доступ до економіки	Зосередження уваги на «доступі до власності» (збігається з спільним використанням, хоча обмін не є обов'язковим)
Економіка натовпу	Зосередження уваги на економічних моделях, що працюють завдяки «натовпу», включаючи краудсорсинг та краудфандинг
Цифрова економіка	Зосередження на будь-чому, використовуючи цифрові технології
Економіка платформи	Зосередження на будь-чому, використовуючи техніко-орієнтовані платформи

Примітка. Складено авторами за даними Всесвітнього економічного форуму [16].

Засновниками економіки суспільної участі вважаються Брайан Часкі та Джо Геббіа, які створили у 2008 році Інтернет-платформу *Airbedandbreakfast.com* для здачі ліжок в оренду. Популярність такого сайту швидко зросла. Наприклад, міжнародна мережа готелів «Хілтон» протягом 93 років побудував 600 тисяч номерів, а сайту «Airbnb» знадобилося лише 4 роки для залучення такої ж кількості користувачів [15].

Розглядаючи явище шерингової економіки можна стверджувати, що є наявними певні переваги для споживачів та підприємців. Наприклад, дослідження в рамках Всесвітнього економічного форуму показало, що під час Олімпійських ігор 2016 року в Ріо-де-Жанейро Airbnb створив еквівалент 257 готелям для гостей ігор. Поширюючи капітал, який туристи витрачали, до різних кварталів міста дозволило уникнути накопичення коштів лише у найбагатших районах, заощадити матеріали для будівництва таких готелів та зменшити викиди вуглецю (див. рис.1).

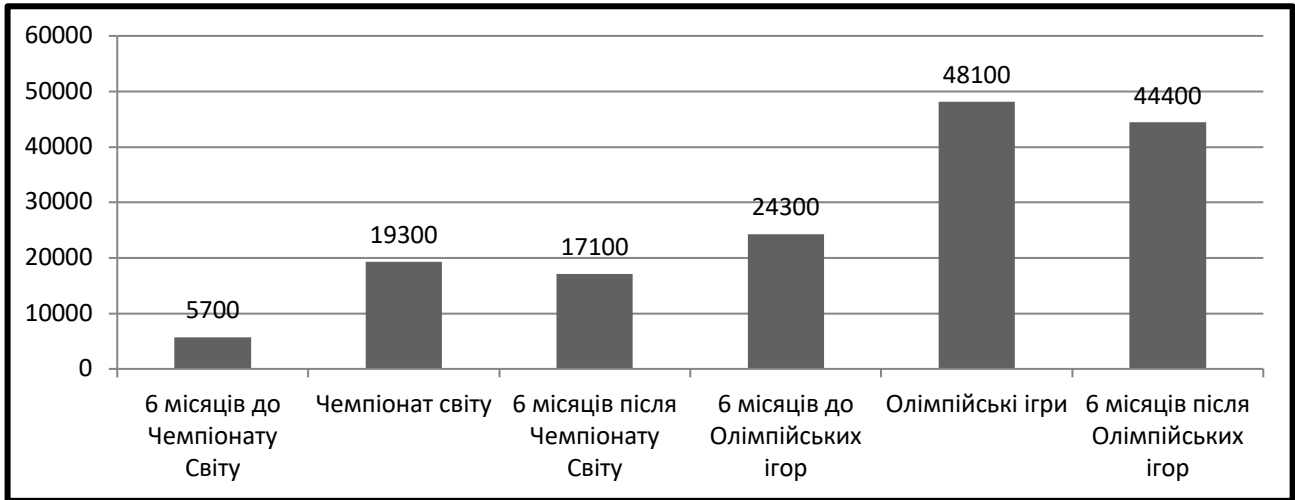

Рис 1. Статистика активних записів на Airbnb в Ріо-де-Жанейро до та після великих спортивних подій
Примітка. Побудовано авторами за даними Всесвітнього економічного форуму [15].

Також із глобальним поширенням моделі економіки спільної участі збільшується кількість галузей, що в неї інтегруються. На сьогодні кількість компаній, які надають послуги у сфері економіки спільної участі постійно диверсифікується і вони залучають все більше сегментів, серед таких:

- транспорт (Uber, Lyft, Blablacar),
- проживання (Airbnb, Kozaza, Couchsurfing),
- послуги по дому (TaskRabbit, Care.com),
- поставки (Postmates, Instacart),
- роздрібна торгівля (eBay, Etsy, Taobao),
- споживчі кредити (LendingClub, Prosper),
- обмін валют (TransferWise, CurrencyFair),
- фінансування проєктів (Kickstarter),
- програмування (oDesk, Freelancer) [5].

Наприклад, згідно досліджень, що проведені компанією PwC, у США на сьогодні лише 7% населення є постачальниками у сфері економіки спільної участі. Найбільш активним є населення віком від 25 до 44 років (48% від усіх постачальників). За ними слідують люди віком 18-24 роки і 45-54 роки (по 14%), 55-64 роки (8%), 65 років і старше (16%) [13].

Також майже п'ята частина населення користувалася сервісом Uber хоч раз у 2017р., а 16,9% населення зупинялися на Airbnb хоча б раз [10]. Juniper Research підраховали, що до 2022 р. у США частка економіки спільної участі стане удвічі більшою (до 40,2 млрд. дол. США), так само як і кількість водіїв, які працюють у сервісах спільного користування поїздками (до 8,6 млн. чол.). Паралельно буде збільшуватися кількість споживачів подібних сервісів. Очікувано, що шерингова економіка досягне 86,5 млн. користувачів у США до 2021 р., а головними сервісами будуть Airbnb та Uber. Допоможуть у збільшенні частки сектору sharing economy мобільні додатки, які дозволять використовувати автомобілі, кімнати і навіть приватні літаки на рівноправних умовах.

Окрім цього, передбачається, що до 2025р. за своїми обсягами економіка спільної участі наздожене традиційну модель використання (див. Рис.2). До операцій у системі sharing economy було віднесено краудфандинг та кредитування С2С, фріланс, С2С проживання, каршерінг, онлайн-музику та потокове відео. Серед операцій традиційної моделі експлуатації було виділено наступні: прокат інструментів, надання проживання в готелях та хостелах, надання книг у користування, оренда автомобілів та дисків [12].

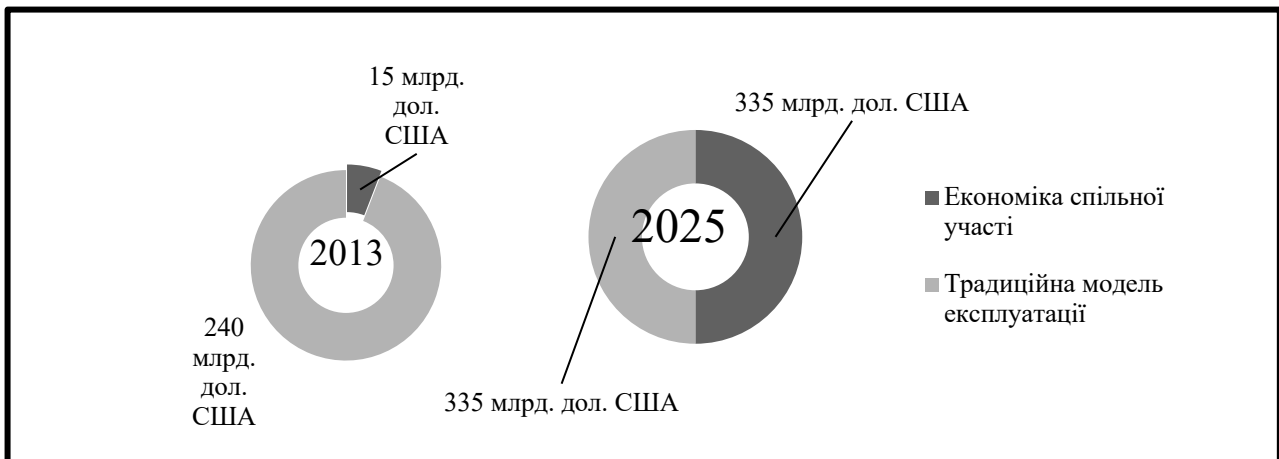

Рис 2. Прогноз зростання економіки спільної участі та традиційної моделі експлуатації

Примітка. Побудовано авторами за даними PwC [12].

Аналізуючи глобальні тенденції, варто зауважити, що локомотивом розвитку економіки спільної участі серед країн є Китай. Згідно оцінок, у 2015 р. даний сектор економіки склав близько 229 млрд. дол. США і, відповідно до прогнозів, буде зростати на 40% щорічно протягом наступних 5 років. Уряд КНР заявив, що до 2025 р. на цей сектор буде припадати до 20% національного ВВП [15]. У 2016 р. 600 млн. чол. було залучено у економіку спільної участі в Китаї, а онлайн-платформи створили 5,85 млн. робочих місць. Такий флагман sharing есоному як Uber в Китаї лише впродовж 2015 р. здійснив більше 1,4 млрд. поїздок. Для порівняння, цій же компанії знадобилося 6 років, щоб досягти відмітки в 1 млрд. поїздок в інших регіонах світу. Протягом всього періоду спільне користування Uber дозволило зменшити використання бензину і знизити викиди вуглекислого газу в атмосферу. У місті Шеньчжень компанія E Umbrella Sharing, одна з кількох стартапів використання парасольок, пропонує захист від дощу всього за 0,07 дол. США за 30 хв.

Ще одним аргументом на користь стрімкого поширення моделі економіки спільної участі є опитування, проведене у 2013 р., згідно з яким частка населення, яке готове ділитися своїм власним майном, складає 68%, також 66% людей охоче взяли б у користування майно іншої людини (Див. Рис. 3) [10]. Найбільш охочим до спільного використання товарів є Азійсько-Тихоокеанський регіон, найменш – регіон Північної Америки.

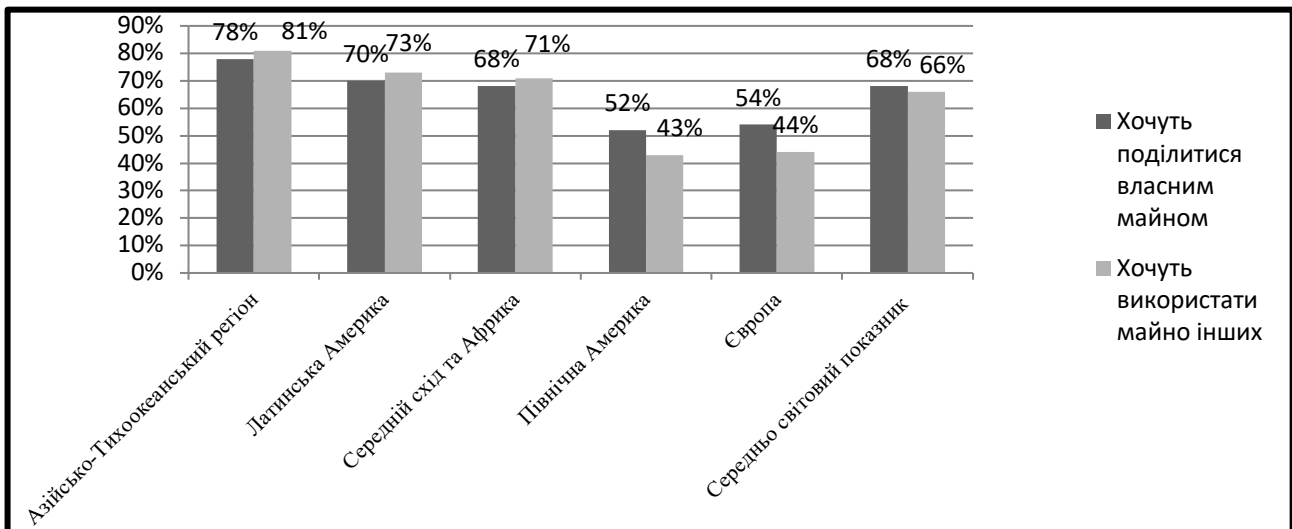

Рис 3. Бажання людей ділитися або використовувати майно

Примітка. Побудовано авторами за даними Statista [10].

Також, згідно опитування, 28% світових респондентів готові ділитися або орендувати електронні пристрої за певну плату (найбільш схильними до цього виявилися респонденти з Азійсько-Тихоокеанського регіону, 39%). Інші респонденти, які планували взяти щось в оренду вказали наступні товари: електроінструменти (23%), велосипеди (22%), одяг (22%), товари для дому (22%), спортивне спорядження (22%), автомобілі (21%), спорядження для кемпінгу (18%), меблі (17%), будинки (15%), мотоцикли (13%) та домашні тварини (7%). Крім того, 26% глобальних респондентів будуть орендувати уроки чи послуги через Інтернет, наприклад, уроки музики або послуги з догляду за собаками [7].

Проте, незважаючи на світове поширення даної моделі, економіка спільної участі зазнає активної критики, в тій її частині, що стосується працевлаштування робітників. На перший погляд, нічого поганого: працівник, який не може знайти постійного місця роботи або потребує додаткового прибутку, має можливість на

платформах sharing economy отримати відносно швидкий дохід. Адже, така ситуація спрямована на уникнення трудового законодавства, оскільки працівник не є працевлаштованим, він розглядається як «підрядник». В такому випадку питання мінімальної заробітної плати, пільг та стандартизованих умов праці втрачають свою актуальність. Постійна конкуренція за робочі місця змушує потенційних робітників знижувати рівень бажаної заробітної плати. Так, погодинна заробітна плата на багатьох онлайн-платформах нижча за мінімальну плату у розвинутих країнах або в кілька разів менша у країнах, що розвиваються [14].

Також під питанням залишається добросовісність постачальників послуг. Як визначає Т. Слей, більшість пропозицій на AirBnB зараз – це повноцінні квартири або вілли, що не схоже на початкову концепцію стартапу. Довгострокова оренда у великих містах була витіснена короткостроковими пропозиціями, які є більш привабливими для орендодавців. Згідно його досліджень, найдорожчою на платформі AirBnB є квартира в Римі, що належить американському підприємцю, який придбав апартаменти з доходів від продажу своєї компанії-розробника програмного забезпечення [17]. За таких умов участі постачальник послуг, у даному випадку орендодавець, не сплачує в державу жодних податків зі своєї діяльності, теж саме стосується і споживача.

Щодо вітчизняного ринку, то одним із найкращих прикладів проектів економіки спільної участі є BlaBlaCar. Взагалі цей проект був створений у 2006р. у Франції [11]. Сьогодні його ринкова вартість сягає 1,2 млрд. фунтів стерлінгів (1,5 млрд. дол. США). Прибуток компанії в своїй більшості формується за рахунок відсотків від вартості поїздок, які були здійснені 35 млн. членами проекту в 22 країнах. Близько 4 млн. осіб у світі використовують BlaBlaCar щомісячно. На ринок України компанія вийшла у 2014 р., купивши стартап «Подорожники». Не менш популярною в Україні є міжнародна платформа OLX, яка працює з 2007 р., а на український ринок вийшла у 2014 р. Дана платформа спеціалізується на можливості швидкої купівлі-продажу товарів, їх обміні, наданні послуг тощо. Важливе місце серед українських платформ sharing economy займає безкоштовний проект *Prometheus*. Він націлений на проведення онлайн-курсів від викладачів вітчизняних закладів вищої освіти з актуальних тем та предметів (правознавство, історія, IT тощо). Серед успішних стартапів також можна виділити сервіс оренди суконь та аксесуарів *OhMyLook!* Сервіс було створено у 2013 р., зараз він функціонує у 5 містах України, має філії у Росії та Казахстані.

Висновки. Обсяги економіки спільної участі збільшуються швидкими темпами. Подібне явище призводить до інтегрального господарювання, яке буде максимально економічним. Тому економічні агенти у рамках моделі шерингової економіки самостійно будуть шукати можливості та сприяти економії ресурсів, матеріалів, енергоефективності тощо. Економічна та екологічна кризи змушують населення шукати нові рішення споживання, а концепція економіки спільної участі є цілком очевидною відповіддю у боротьбі з такими процесами.

На нашу думку, для стимулювання розвитку онлайн-платформ в системі sharing economy в Україні необхідно покращувати збір інформації про постачальника та споживача у системі онлайн-платформи. Ще одним кроком є створити систему постійної взаємодії між проектами економіки суспільної участі для поширення інформації та передавання так званих «чорних списків» недобросовісних клієнтів, а в цьому контексті - налагоджувати співпрацю з представниками правоохоронних органів для проведення превентивних заходів, постійно інформувати користувачів про можливі заходи підвищення власної безпеки.

Література

1. Рощина Н.В. Перспективи економіки спільної участі / Н. В. Рощина, Л.С. Борданова // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 22. – С. 19-21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2017.pdf#page=19
2. Швед В. В. Доверие – психологическая категория или экономическая ценность? / В. В. Швед // Проблеми економіки. – 2018. – №1 (35) – С. 274-279 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2017/728-1527056606.pdf>.
3. Botsman R. What's Mine is Yours: How Collaborative Consumption is Changing the Way We Live / R. Botsman, R. Rogers. – London: HarperCollins UK, 2010. – 304 p.
4. Definition of sharing economy in English [Електронний ресурс] // Oxford Dictionary – Режим доступу: https://en.oxforddictionaries.com/definition/sharing_economy.
5. Farronato C. The rise of peer-to-peer businesses [Електронний ресурс] / C. Farronato, J. Levin // The sharing economy. New opportunities, new questions. – 2015. – Режим доступу: https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/GI_215_e_GesamtPDF_01_high.pdf.
6. Frenken K. Putting the sharing economy into perspective [Електронний ресурс] / K. Frenken, J. Schor // Elsevier. – 2017. – Режим доступу: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S2210422417300114?token=A81133C6E63C65EDDE497E268298040B921A63B8ABECCB265E2491D23C2ACE44B43DB8F1ACE0DE45F47E47D764DE7C20>.
7. Global Consumers Embrace the Share Economy [Електронний ресурс] // Nielsen. – 2014. – Режим доступу: <https://www.nielsen.com/lb/en/press-room/2014/global-consumers-embrace-the-share-economy.html>.
8. Laurell C. The sharing economy in social media: Analyzing tensions between market and non-market logics [Електронний ресурс] / C. Laurell, C. Sandström. – 2017. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162517307527?via%3Dihub>.

9. Mercedes M. C. How The Sharing Economy Is Transforming Travel [Электронный ресурс] / M. Cardona Mercedes // СМО. – 2018. – Режим доступа: <https://www.cmo.com/features/articles/2018/5/29/how-the-sharing-economy-is-transforming-travel.html#gs.KajcrE8>.
10. Richter F. The Rise of the Sharing Economy [Электронный ресурс] / F. Richter // Statista. – 2014. – Режим доступа: <https://www.statista.com/chart/2323/the-rise-of-the-sharing-economy/>.
11. Rose I. How BlaBlaCar created a global transport network [Электронный ресурс] / I. Rose, M. Wheeler // BBC. – 2017. – Режим доступа: <https://www.bbc.com/news/business-38597504>.
12. Sharing or paring? Growth of the sharing economy [Электронный ресурс] // PwC – Режим доступа: <https://www.pwc.com/ru/en/kiadvanyok/assets/pdf/sharing-economy-en.pdf>.
13. The Sharing Economy [Электронный ресурс] // PwC – Режим доступа: https://www.pwc.fr/fr/assets/files/pdf/2015/05/pwc_etude_sharing_economy.pdf.
14. The sharing economy creates a Dickensian world for workers – it masks a dark problem in the labour market [Электронный ресурс] // The Independent. – 2017. – Режим доступа: <https://www.independent.co.uk/voices/sharing-economy-gig-economy-uber-airbnb-workers-rights-a7575856.html>.
15. The numbers that make China the world's largest sharing economy [Электронный ресурс] // World Economic Forum. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.weforum.org/agenda/2017/06/china-sharing-economy-in-numbers/>.
16. What exactly is the sharing economy? [Электронный ресурс] // WorldEconomicForum. – 2017. – Режим доступа: <https://www.weforum.org/agenda/2017/12/when-is-sharing-not-really-sharing/>.
17. What's Yours Is Mine: Against the Sharing Economy by Tom Slee review – the problem with Airbnb and Uber [Электронный ресурс] // The Guardian. – 2016. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/02/whats-yours-is-mine-against-the-sharing-economy-tom-slee-review>.